

PANURUS

FUGLE OG NATUR I SØNDERJYLLAND
OAS & DOF SØNDERJYLLAND

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord	3
Formandens kikkert	4
Hvem ejer fuglene?	6
OAS formandens beretning	6
Årsarter i DOF-basen	7
En fin gæst i haven	9
Indkaldelse til OAS generalforsamling	10
Gæt en fugl	11
Livet i Gråsten skov m.m.	12
Udbredelse af fuglekendskab	17
Årsmøde og generalforsamling i DOF Sdj.	18
Fugleture i Sønderjylland	19
Rovfugletrækket ved Sønderskoven	20
Lydløs dompap	24
Set og sket	26
Sortspætten og dens følgearter	28
Bundsø på Als til salg	31
Punkttælling	32
Underlig adfærd på Slotsøen	33

Forsidebillede

Skovhornugle.

Fanget og ringmærket på Fanø i oktober 2018.

Foto: Torben Golles

Hvorfor hedder det: LAPPEDYKKER?
Ordet lappedykker: 1. led kommer
af *LAP* i betydningen "svømmelap"

Gyldendal

Bagsidebillede

Gulspurv fra da det endnu var sommer, man mærker næsten den milde sommerbrise.

Foto: Kim Hagen Andersen

FORORD

Af Viggo Petersen

Kære læser

Tak for alle de gode indlæg og billeder som gør at Panurus bliver et godt og seværdigt blad.

Emnerne spænder vidt. Fra underlige oplevelse på Slotsøen til årets rovfugletræk ved Sønderskoven og sortspættens betydning for andre arter.

Alt sammen krydret med flotte billeder enten af forfatteren eller fra arkivet.

Dette nummer af Panurus er det sidste af en lang række, der udgives som et fællesblad for DOF Sønderjylland og Ornitologisk Forening for Als og Sundeved.

Fremover vil det kun være OAS medlemmer som modtager bladet.

Der skal fra redaktørens side lyde et tak for alle de spændende indlæg som medlemmer af DOF Sønderjylland har bidraget med. Dem kommer jeg til at

*I sne står urt og busk i skjul,
det er så koldt derude,
dog synger der en lille fugl
på kvist ved frosne rude.*

*Giv tid! giv tid! - den nynner glad
og ryster de små vinger, -*

savne. Du vil selvfølgelig fremover stadig kunne få bragt relevante artikler m.m. i Panurus selvom du ikke er medlem af OAS.

Ca. 40 er medlemmer af begge foreninger og vil naturligvis få bladet som hidtil, og det vil desuden kunne købes i løssalg.

Dette nummer af Panurus er på de maksimale 36 sider, derfor er forsiden igen forsynet med en hvid kant, som gør at trykkeren kan holde vægten under de magiske 50 gram (ja der er sgu meget, man skal tænke på)

Til slut vil jeg appellere til læserne fra OAS om at være med til at løfte bladet fremover, så indholdet bliver mindst lige så relevant og spændende som hidtil, så skal jeg nok bestræbe mig på, at du får et flot Panurus.

Vi ses derude

Redekasser & Foderhuse

Kig ind på hjemmesiden for typer og priser.

Afhent på mit værksted, eller jeg sender.

Specielle kasser fremstilles gerne efter ønske.

Hans Erik Lock, Aubækvigvej 2, 6200 Aabenraa

tlf. 7462 2203, mobil 2224 5287, mail lock1@live.dk

www.Redekassebyggeren.dk

FORMANDENS KIKKERT

Af Jørn Vinter Sørensen (DOF SDJ)

Kære læsere af Panurus.

Dette bliver så mit sidste skriv her i Panurus. Bestyrelsen i DOF Sønderjylland har længe haft den opfattelse, at det beløb, der er blevet brugt på bladet Panurus, kunne bruges anderledes og på en måde, der tjener foreningens medlemmer og fuglene bedre.

Vi har fået andre medier, og DOF-Sønderjylland har en hjemmesideadresse, ligesom at vi har en facebookside. Herved kan vi få vores informationer hurtigere ud til vores medlemmer.

Bladet blev også heftigt diskuteret på vores seneste årsmøde, og Bjarne Nielsen og Jesper Leegaard har efterfølgende haft en dialog med Kaj Abildgaard fra OAS.

Dialogen er endt ud i, at bladet fortsætter, men alene i OAS regi.

Medlemmer i OAS vil således ikke mærke nogen ændring. Dem der i dag alene er medlem i DOF, kan fremover fortsat få bladet ved at melde sig ind i OAS eller tegne et abonnement på bladet.

Jeg vil tro, at OAS gerne modtager bidrag fra skribenter fremover, også selv om de ikke er medlemmer af OAS.

Heldigvis betyder dette ikke, at fuglene forsvinder fra Sønderjylland.

Jeg omtalte i september-nummeret af Panurus, at vi havde fået en fornem gæst fra Sydøsteuropa: nemlig slagfalken ved Ballum.

Fuglen har glædet mange ved sin tilstedeværelse helt frem til slutningen af oktober. Sidste indtastning i DOF-basen er den 26/10 2018.

Let har den dog ikke altid været! Har fuglen siddet på jorden, har det været helt umulig at få den at se. Men lidt tålmodighed betaler sig: nogen vil sige megen

tålmodighed ☺

Den er blevet set ved Ballum, men har også været helt nede ved grænsen.

November er tit en måned, hvor en masse uventede ting kan dukke op. November i år er ingen undtagelse. Allerede den første dag blev den hvidøjede and fundet i Kruså Møllesø. Det er helt sikkert samme fugl, som før har besøgt søen. Denne gang har den da heldigvis været mere medgørlig.

Den 4. november blev en gråsejler så fundet ved Vesterende Ballum: et sted hvor mange af os aldrig har været før! Heldigvis har en fynbo sommerhus der. Men det viser, at man skal have øjnene med sig, uanset hvor man bevæger sig. Dagen efter blev fuglen fundet siddende/liggende på et tag, og den blev i området frem til 13.20, efter at den i flere perioder havde været ude af syne.

Dem der kom for sent kan så glæde sig over, at arten er ved at være en årlig gæst i Danmark netop i starten af november.

Martin og jeg havde vores fjerde tur til Arø lørdag d. 8. september. Trods blæst og regn valgte 7 personer at deltage. I de perioder, hvor der var opklaring og solskin, dukkede flere gode fugle op som sølvhejre, havørn og bynkefugl.

15 dage senere efter stormen Knud tog jeg selv over på øen. Sådan en storm flytter rundt på fuglene, så der kom pludselig 10 skestørke, 8 islandske store kobbersnepper og en rød glente forbi.

I 2019 agter vi igen at lave ture til øen: læs mere herom på vores hjemmeside og på Facebook.

DOF Sønderjylland er også orienteret om

Sønderborg kommunes planer om vindmøller i Lillebælt.

DOF har den holdning, at energi dannet af sol og vind har en gavnlig virkning på klodens klima, så derfor er vi tilhængere af, at der opstilles vindmøller.

Vi har også den holdning, at vindmøllerne ikke skal opstilles i fuglenes træk korridorer, da dette medfører for mange sammenstød.

For at få større viden om trækket har observatører iagttaget det synlige træk, ligesom radarer har været i brug til også at iagttage det træk, der ikke er synligt.

Dem der har besøgt Nørresøen ved Tønder har måske bemærket, at udgåede træer er blevet fjernet til ugunst for fuglene. Da Nørresøen netop er dannet med henblik på at hjælpe den endemiske fiskeart snæbel, har vi ikke haft indvendinger mod dette.

Tidligere har der været adgang ved Salt-

vandssøen langs diget, og flere har ytrét ønske om at få adgang til området igen.

Vi er en forening, der varetager såvel fuglenes som fuglekiggernes interesser. Fuglene vandt over fuglekiggeerne, så vi vil ikke tage initiativet til at få adgangsvejen genåbnet.

Der er i øjeblikket ved at blive etableret et større stisystem i Tøndermarsken, så vi skal nok få vores ønsker opfyldt med hensyn til at komme ud og se nogle fugle.

Efter henvendelse fra såvel DOF Sønderjylland som Nationalpark Vadehavet har vi fået fremrykket tidspunktet for stop af gravning af klæg syd for Rømødæmningen, så ynglefuglene har fred efter 15.marts. Den oprindelige plan var at tillade klæggravning frem til 1. maj.

Til sidst vil jeg ønske alle en god jul samt et godt og fuglerigt 2019.

ALT I BYGGERI !

DIN PROFESIONELLE BYGGEPARTNER

SIB[®]
BYGGERI

Sjællandsgade 8-14 • 6400 Sønderborg
tlf. 74 42 49 19 • sib@sib.dk • www.sib.dk

HVEM EJER FUGLENE?

Af Kaj Abildgaard

Det var da et mærkeligt spørgsmålog dog.

Vi har igennem flere år haft en biæderkoloni i det sønderjyske. Den skal vi selvfølgelig passe på og lige så meget, skal vi passe på med ikke at genere ejeren af området.

Ifølge jordejeren er der kun en, som har fået tilladelse til at færdes på jorden, og det er en person fra Gråsten. Han har i den forløbne sommer ofte siddet og iagttaget fuglene på behørig afstand. Først efter at fuglene er fløjet sydpå, har han besigtiget rederne og foretaget opmålinger.

Alligevel er han blevet grundigt skældt ud

af en anden person, som fra sit skjul tidligere har taget mange fotos og endda har fået præmie derfor.

Ydermere har en fotograf fra Haderslev-området også blandet sig i folks færden ved området og beklaget sig til DOF Sdjl. De har givet ham ret og sagt, at fra nu af vil man ikke se eller bringe flere fotos af biædere og kaldt dem pornobilleder??

Så er det igen, jeg spørger, hvem ejer fuglene?

Der er under forløbet udpeget en ny arts-koordinator for biædere. Hans opgave må være at holde øje med området og fuglene samt lave indberetninger om arten.

OAS FORMANDENS BERETNING

Af Kaj Abildgaard

Dette er så det sidste nummer, som udgives i fællesskab med DOF Sønderjylland. Heraf følger, at kernemedlemmerne ikke længere vil få bladet med mindre de også er medlem af OAS.

Der er ingen grund til at skjule, at OAS synes, at det er ærgerligt med ophøret af samarbejdet omkring Panurus. Jeg vil dog betragte det som en "lykkelig skilsmisse", idet vi både kan og vil samarbejde på mange andre områder. Vores mål er trods alt fælles.

Vi har lavet økonomiske beregninger, som viser, at vi fortsat kan udgive bladet også uden, at vores lave medlemskontingent på kr.150,00 skal forhøjes.

De læsere, som stadig sætter pris på at

få et blad i hånden kan enten tegne et abonnement eller melde sig ind hos OAS. Prisen er den samme kr.150,00.

Tilmelding kan ske hos mig helst på min mailadresse: kajabildgaard@stofanet.dk

ÅRSARTER I DOF-BASEN 2018

Af Klaus Bo Jensen

Dette er en lille sjov og "drillende" beretning fra året i felten iblandt nogle af os såkaldte "ornitter" i Sønderjylland !

Vi ser alle fugle på hver vores måde !

Nogle nyder de små flokke af fugle, der besøger foderbrættet – andre holder øje med de fjedrede venner fra bilvinduet i forbifarten – nogle besøger faste steder i dagligdagen under hundeluftningen – andre kører lidt rundt og besøger gode fuglelokaliteter alt efter vejr og vind.

Jeg er til det hele (har dog ingen hund !).

Og jeg er til lidt sjov konkurrence. Jeg elsker at "gå til fugl", når tiden tillader det. Jeg kører gerne efter en sjælden fugl, når "Bird Alarm"

Skovspurv
Foto: Klaus Bo Jensen

eller DOF-basen beretter om en sådan ! Bare den observeres i Sønderjylland ! Bliver der set en hvidvinget terne ved Saltvandssøen, eller en blåhals ved Torup Made, må jeg da lige "tjekke" den ud !

Men når **alt** skal frem, vil jeg da gerne ligge lidt i front over "sete arter i DOF-Sønderjylland". Det skyldes en "intern konkurrence" imellem Kaj Abildgaard og mig, der rækker **l a n g** tilbage i tid. Og senest er også Kim Hagen begyndt at "blande" sig. Og min fugleven Sv. Anker Schwebs fra Bylderup ligger heller ikke på den "lade side". Hertil kommer Bjarne Nielsen og Gert Lystrup, der også er temmelig "fremme i skoene". Så konkurrencen er stor og "vedvarende" hen over året. !!

Så hvad gør man så, i sådan et "kompeditivt" selskab ?

Man starter hårdt ud – og jeg mener hårdt ud !

Den 1. januar skal der obses arter, så "de kan lære det". Så moskusanden ved Mølledammen og "klippeduen" på Sønderborgs strøg skal lige "tjekkes" af !, Og grå- og skovspurven skal også lige "ind på kontoen", sådan bare lige for at komme i gang !

Og så **er** vi i gang !

Inden 15. januar skal der helst være registreret de første 100 arter (...ikke særligt svært, når solsort, musvit m.v. hver tæller én art !). Men nu bliver det svært ! "De" andre obs'er jo også løs, og du kører nu hele Sønderjylland rundt !

Du tjekker skovene – både løv- og granskove, går mark og hegn igennem, besøger områdets søer, strande og havområder. Tager sågar en tur vestover til Vadehavet, Saltvandssøen, Draved skov og Kongens Mose. Selv Sølsted mose og ditto Frøslev får besøg !

Man er pludselig meget afhængig af, at de andre "ornitter" husker at markere en position på "de gode arter", så man også selv kan finde dem ! Man "drønner" derud næste dag, men de fugle kan jo flytte sig, så "hit-raten" er ikke altid rigtig god !

.....Man kæmper sig op på de "omkring" 150 arter, men så kommer stilstanden !!

Træk- og vinterfuglene er nu "tjekket" så godt af, som det nu er muligt ! Standfuglene er

Gransanger
Foto: Klaus Bo Jensen

"booket", og hvad så nu ! Vi skriver marts, og der er lang tid til forårstrækket !

Vi driller hinanden lidt - og rykker 1-2 fugle - i det store regnskab.

MEN - så kommer gransangeren og de øvrige forårsfugle ! Og så går det løs igen.

Vi kører rundt, obs'er, indberetter, registrerer og nyder "de daglige forskelle" ! -- -Der fik jeg ham !

.....Men hvad er nu det ! Han fik den brogede fluesnapper på trækket, og den kunne jeg ikke finde ! Og nu blander Lindestrøm fra Solrød sig lige pludselig i "indberetningerne" !

Sådan kører det lidt hen over sommeren.

Vi når 200 arter - så 210 - og mere. Så "fører" jeg, og så "overhaler" han mig for en stund ! Jeg havde en "sikker" 4. plads, men hvad er nu det ?

.....egentlig fantastisk gået, når man tænker på, at der kun er ca. 200 ynglende arter i hele Danmark. Men du er "nød" til at have både nogle "blå-", "grønne-" eller "røde-arter" med i DOF-base regnskabet for at ligge med i front - og vintergæsterne er vigtige !

Nu er vi så tæt på "deadline" for Panurus nr. 4 - altså tæt på udgangen af 2018. Og "årets" resultat.

Se mere - **hvis du tør** - på DOF-basen / Statistik / Bidragsydere / DOF-Sønderjylland /

Arter / 2018 !!

.....og vinderen er XXXXX
XXXXXXXXXX (selvfølgelig ikke mig !)

P.S.: - og så har jeg slet ikke fortalt om den "vanvittige" tur på 4 timer frem og det samme tilbage, som Kim Hagen, Peter Schwartz og jeg foretog, for at se ellekragen ved Sårup, Hanstholm en stille dag i oktober.

240: [Gert Lystrup Jørgensen](#)

232: [Svend Anker Schwebs](#)

231: [Kim Hagen Andersen](#)

227: [Klaus Bo Jensen](#)

225: [Bjarne Nielsen](#)

220: [Kaj Abildgaard](#)

214: [Niels Peter Møller Jensen](#)

208: [Svend Aage Linderstrøm](#)

204: [Vera Jessen](#)

200: [Aleks Lund](#)

TOP 10 den 25. november 2018

Mon ikke silkehalen og et par af de øvrige vintergæster vil blive efterstræbt i det sønderjyske den næste månedstid.

Red.

Ellekragen
Foto: Klaus Bo Jensen

EN FIN GÆST I HAVEN: STOR KORSNÆB

Af Hanne & Jens Eriksen

Stor korsnæb
Foto: Hanne eller Jens Eriksen

Den 22. oktober sad vi som sædvanligt ved køkkenbordet ved frokosttid og pludselig siger Hanne: "Se ved det lille vandbassin!"

Her sad minsandten en korsnæb og drak lidt vand. Ved nærmere eftersyn viste det sig at være en stor korsnæb. Vi nåede lige et enkelt billede gennem vinduet, inden fuglen fløj bort, og vi har ikke set den siden. Vi bor i Gråsten lige ved skoven og Slotssøen.

Fuglen blev identificeret på det store hoved og det kraftige næb. Derimod kan farven på fjerdragten åbenbart

ikke bruges til at skelne stor- og lille korsnæb. Det engelske navn, Parrot Crossbill, er egentligt ganske godt.

Det blev art nr. 68 på listen over fugle set i eller fra haven, siden vi flyttede til Gråsten den 21. januar i år.

Af andre arter på listen kan nævnes havørn, fiskeørn, lille- og stor skallesluger, vendehals, dompap, kærnebidder og halemejsje.

Hanne & Jens Eriksen
www.birdsoman.com

Generalforsamling i
**Ornitologisk Forening for
Als & Sundeved**

afholdes på Knøs Gård (ved biblioteket) i Høruphav

søndag den 27. januar 2019 kl. 15.00

Dagsorden:

1. Valg af dirigent
2. Formandens beretning om foreningens virksomhed i det forløbne år.
3. Fremlæggelse af revideret regnskab.
4. Fastsættelse af kontingent.
5. Valg af medlemmer til bestyrelsen i henhold til foreningens love afsnit 5. (+ evt. suppleanter)
6. Valg af 2 revisorer til revision af regnskabet.
7. Indkomne forslag.
8. Eventuelt.

Forslag fra medlemmer til punkt 7 skal, for at kunne behandles på generalforsamlingen, være formanden i hænde senest 1. januar.

Foreningen gi'r en øl eller vand.

FORINDEN KL.13.00 VIL VI GÅ EN LILLE TUR VED TRILLEN OG SE PÅ ÅRSTIDENS FUGLELIV.

Mødested: P-pladsen i skoven vest for Høruphav.

Lærkefalk
Kujborg dam, Gråsten
Foto: Klaus Bo Jensen, 2017

GÆT EN FUGL

Løsning på GÆT EN FUGL
i Panurus nummer 3:

Rødstjert, han

ÅRETS SIDSTE PANURUSUDFORDRING

Igen leveret af Lars Peter Hansen.

Det er altid en fordel at kende fuglens bagdel.

(Løsningen afsløres i Panurus 2019-1)

LIVET I GRÅSTEN SKOV OG LIDT MERE I SØNDERJYLLAND

Af Per Bangsgaard (tekst og foto)

I Panurus nr. 2 opfordrede redaktøren medlemmerne om at skrive lidt om deres hobby, og hvordan det startede med at se på fugle. Denne opfordring vil jeg da gerne tage til mig og prøve at fortælle lidt om min baggrund for at se på fugle og hjælpe til i naturen.

Som man kan læse i denne artikel, er jeg nok mere naturmenneske end jeg er naturfotograf. Jeg kan godt lide at komme ud og fotografere, men med det samme jeg ser nogle fugle på bestemte steder, kommer jeg altid til at tænke på, om man kan hjælpe disse fugle til at få bedre forhold, mens de opholder sig i Danmark.

Jeg er født og opvokset i Ringkøbing og min farfar var fritidsornitolog i Ringkøbing.

Da jeg var en lille knægt, tog han mig hver søndag formiddag med rundt i en eng i nærheden Ringkøbing. Til dette område var der en lille skov til som vi kaldte "lunden".

Her skulle jeg lære alle de fugle og sommerfugle, vi så på vores vej og hørte på turen. Jeg glædede mig hver søndag til, at vi skulle afsted på disse ture.

I området var der mange små mosehuller og her ynglede den blå kærhøg og rørhøgen. Der var der også mange rørdrum i området. Natravnen var her hver sommer. Odderen var meget almindelig, men forsvandt desværre senere, men skulle være kommet tilbage til området igen.

Sommerfugle fyldte meget i vores hverdag. Vi havde en kæmpe samling af sommerfugle, som min farfar startede omkring 1890 og min far videreførte den-

ne samling til hans død. Samling forærede vi efter min fars død til Ringkøbing museum, hvor den står i dag.

Fuglene begyndte at fylde mere i min hverdag. Det var især vadefugle og ænder og gæs som vi så mange af i området. Storkene havde vi også mange af omkring Ringkøbing på dette tidspunkt. Jeg mener der var 4 par der ynglede her omen de forsvandt desværre efter at vådområderne forsvandt.

Jeg havde også en del tropefugle på dette tidspunkt og igennem dem lærte jeg Per Janfeldt at kende. På dette tidspunkt var han ansat i Holstebro og flyttede senere til Sønderborg, hvor vi fortsat havde kontakt med hinanden igennem vores fælles hobby: tropefuglene.

Jeg flyttede til Gråsten i 1971, hvor fuglene blev skubbet lidt i baggrunden, da vi fik hus og børn og mange andre ting der fyldte min hverdag. Tropefuglene havde jeg til omkring 1980.

Fra omkring 1980 til 1990 havde jeg brevduer, for dyr skulle jeg have omkring mig.

Men i starten af 1984-85 begyndte jeg at komme mere og mere i Gråsten skov og fandt ud af, hvor en stor naturperle vi havde lige uden for døren.

Jeg fandt ud af, at i Gråsten skov har vi havørreder, der går op i bækken for at gyde. (Jeg glemte i starten at fortælle, at jeg også er lystfisker). Jeg tog min søn med derud og sammen med ham rensede jeg bækken op hvert år, for at der ingen hindringer skulle være i vandløbet, så fiskene kunne komme til deres gydepladser. Min søn blev så grebet af dette

fænomen, så han bestemte sig for at han blive biolog med havørreder som speciale, og han er i dag ansat på Fyns Laksefisk Elsesminde i Odense.

Mit arbejde med at holde bækken ren forsatte jeg, og i dag har jeg ansvaret for alle bækkene i Gråsten skov, som jeg har opsyn med. Jeg er desuden medlem af Vandplejen A.N.A. *(En afdeling af de 4 alsiske sportsfiskerforeninger Als, Nordborg, Syd-danske og Skovens Fiskeklub. Red)*

Havørred i Gråsten skov

Dette førte mig videre i Gråsten skov, fordi jeg kommer der meget og vil gerne være med til at gøre en forskel, så vi kan bevare det dejlige dyreliv, vi har her.

En ting man støder på ude ved Margrethe søen er de tusinde af maj gøgeurter der findes her. Jeg syntes lige jeg vil fortælle lidt om dette område. I 1990 var der ca. 300 blomstrende orkidéer her, men ved målrettet naturpleje, er der i dag omkring 16000 blomstrende gøgeurter. Planterne bliver optalt hvert år.

Naturplejen der sker her, er at man har klippet græsset ned de første år og bagefter har man lukket heste og køer ind i området, når planterne er afblomstrede. Det er med til at holde græsset nede, men samtidigt spreder disse dyr også frøene fra planterne når de går rundt i engen.

Om det er her jeg fik interessen for orkidéer, ved jeg ikke, men hjemme i vores have har vi en kæmpe samling af orkidéer og rododendroner. Disse orkidéer stammer alle fra planteskoler, da alle vilde orkidéer er totalfredet og må ikke

graves op eller plukkes. Men de har været med til, at jeg hvert år siden 2005 har arrangeret planterejser til Kina, hvor jeg har mellem 15-17 personer. Disse mennesker kommer ikke kun fra Danmark, men også Norge og Sverige. Vi skal afsted igen i juni 2019 med 17 personer.

I Gråsten skov har vi mange og spændende fugle. En af dem der har fascineret mig meget er isfuglen. Vi har vel 2-3 par i området og når jeg ser sådanne fugle, tænker jeg med det samme om jeg kan gøre noget for dem så de vil yngle her og på denne måde får flere af dem i skoven.

Isfugl

Jeg fik Gråsten forum til at hjælpe mig, og de skaffede Frøs Sparekasse som sponsor for 2 redekasser til isfuglen. De koster alligevel omkring 1000 kroner stykket.

Sammen med Bent Hylsebæk fik vi de 2 redekasser gravet ned og håber nu isfuglen vil flytte ind i en af dem. De har været der i 2 år men jeg tror på de nok skal komme i kasserne. De er i området og min vurdering er den at vi lige nu har 2-3 par i området der

fortsættes side 14

Redekasse til isfugle

ungler her.

Så opdagede jeg for 4 år siden, at sortspætterne havde redehuller i skoven og jeg kontaktede vores skovfoged Martin Reimers og fortalte ham om fundet. Han gav mig adressen på Hans Christensen i Tønder. Hans kom ud i skoven og kunne konstatere, at der var redehuller i træerne. Det første år fik vi 2 unger på pind

Sortspætte med unge

(der var 3 unger, men en var meget lille og døde).

Året efter i 2017 blev hullet først overtaget af et par spætmejsler og senere fik et par hulduer unger i hullet.

Men her i 2018 kom der 3 store unger på

pind så det var jo flot at det ville lykkedes. Jeg hjælper Hans med at holde øje med hullerne og fuglene i Gråsten skov og melder tilbage til ham hvad jeg ser. Er også med til at ringmærke ungerne og jeg må nok sige det arbejde Hans gør med disse sortspætter er fantastisk. Han er en ildsjæl inden for denne gruppe og

Grønspætte

han er med til at gøre en stor forskel hvad angår sortspætterne.

Mens vi er ved spætterne, har vi også grønspætter i skoven. I 2017 fik de 2 unger. I 2018 har jeg desværre ikke haft tid til at følge dem, men de har været der igen og de har ynglet igen. Jeg har set unger i området.

Da en del af Gråsten skov bliver lagt ud som naturskov, tror jeg der vil være gode muligheder for, at andre spættetyper vil yngle her i skoven. Den lille flagspætte har vi i skoven, men om den yngler her, er jeg ikke sikker på.

Da vi har en del ugler i skoven, tænkte jeg at jeg ville prøve at hjælpe disse fugle med at finde rede plads. Vi har mange træer i skoven der er gode til natuglen, men syntes det kunne godt at sætte et par redekasser op til dem. Så Bent Hylsebæk og jeg splejsede om to kasser og

fik dem hængt op i skoven. Her skal lige tilføjes at alle redekasser vi sætter op i skoven er med tilladelse fra Skovfoged Martins Reimers og alle rede træer bliver mærket med et stort R, så skovvæsnet ikke fælder de træer vi bruger. Der bliver også lavet et kort til skovvæsnet, så de ved nøjagtigt hvor kasserne er sat op. Vi har ikke haft fugle i de 2 kasser endnu,

Bent Hylsebæk (indsat, red.) i færd med opsætning af natuglekasse.

men mon ikke de nok skal blive lejet ud.

Nu ville jeg prøve at gå lidt videre med redekasser i skoven og fandt ud af at perleuglen yngler syd for os i Tyskland og nord for os i Midtjylland. Så hvorfor ikke i Gråsten skov? Vi har fået sat kasser op til dem og her i år bliver der sat kasser mere op for på den måde er det meste af skoven dækket ind med rede kasser til perleuglen. Der er også et par kasser sat op til spurveuglen, hvis den skulle komme forbi Gråsten.

Sammen med de her kasser til perleuglen har vi også sat 12 redekasser op til vendehals.

Der var en der spurgte mig hvorfor jeg gør dette, om det var bare for sjov. Ja det er bare for sjov, men der er også alvor bag ved dette. Jeg håber da på, at jeg på denne måde kunne være heldigt, at få perleuglen til at yngle i Gråsten og skulle det lykkedes, har min mission haft en gavnlig effekt og så er det ikke kun for sjov.

Også her er træerne mærket op og alle kasserne er nummereret så vi på den måde kan følge kasserne år for år. Redekasserne bliver jævnligt tilset af mig for at sikre mig der ikke er sket noget med dem og om de er blevet lejet ud til fuglene.

Her i år vil der også blive sat redekasser op til vandstæren, som vi har i Gråsten

fortsættes side 16

bækkene om vinteren. Den yngler nogle steder i Danmark, så hvorfor ikke i Gråsten skov. Hvis ikke de vil bruge kasserne har vi da bjergvipstjerten, der yngler i samme typer kasser som vandstæren. Den yngler i Gråsten skov så jeg håber da på begge to vil tage kasserne i brug.

Jeg vil også sætte nogle rede kasser op til fluesnapperne, for dem har vi også i skoven.

Jeg håber på at sådan en som havørnen kunne finde på at bygge rede i skoven for der er fine betingelser til dem. Så mon ikke inden for nær fremtid har den ynglende havørne i skoven?

I foråret og særligt i efteråret kan man opleve fiskeørnen, der gør stop her før den flyver videre sydpå. Det er en imponerende fugl at følge, når den fanger sine fisk. Den står stille over en af søerne og pludselig klapper den vingerne sammen og styrtdykker ned i vandet for at komme op med en stor aborre eller skalle. Den kan ses ved Slotssøen og de små andre søer der ligger omkring dette område.

Rødrygget tornskade yngler ude ved Margrethe søen og har gjort det i flere år.

Dette fører mig her til sidst til blæderne, som jeg er meget optaget af og bruger

en del tid på at hjælpe så de kan få optimale forhold til at yngle her i Danmark. De yngler ikke i Gråsten skov, men på et hemmeligt sted i Sønderjylland. Dem har jeg så mange oplysninger om, at jeg fandt på at skrive en bog om disse fugle (se *Panurus 2018-3, red*). Dette er kun med for at fortælle min mission med disse fugle.

Jeg håber, at jeg med denne artikel kan være med til at flere får lyst til at gøre små ting for vores natur, så vi på denne måde kan bevare den fremover for vores børnebørn.

Kan da også opfordrer folkene i Gråsten og omegn til at bruge Gråsten skovene meget mere end de gøre lige nu. Jeg tror ikke, at alle er klar over, hvor stor en naturperle de har lige uden for deres dør og der sker altid noget nye ting hver dag derude.

bleshøyt optik

ETABLERET | 1887

UDBREDELSE AF FUGLEKENDSKAB

Nyt fra OAS' uofficielle PR-afdeling

Af Klaus Bo Jensen - Foto: Viggo Petersen

Vi vil jo alle gerne udbrede vores glæde til fuglene til så mange mennesker som muligt. I den ånd er vi nogle personer fra OAS, der gerne deltager i forskellige arrangementer, hvor vi har muligheden for at sprede vores glæde til andre!

Efter vores deltagelse i Kulturnatten i Sønderborg (se Panurus nr. 3/2018), fortsatte vores bestræbelser ved Naturens Dag på Universe, Nordborg lørdag den 8/9-18. Morgenfriske mødte Kaj Abildgaard og Lars Peter Hansen ind, og fik sat det nyindkøbte telt op – lige ved siden af "uglefolkene", der havde eksotiske ugler og våger på "pind". (svær konkurrence omkring opmærksomhed!). Men vi fandt vores niche, og fik mange folk i tale. Ved middagstid kom vagtskiftet med Viggo Petersen og undertegnede. Vi "overfaldt" ikke folk, men fik igangsat en god snak om kendskab, fodring, observation m.m. af fugle – og promoverede jo selvfølgelig vores turfolder til interesserede.

Fredag den 21/9-18 var vores indsats så forlagt til Alsjon i Sønderborg, hvor der var "Green Screen" arrangement for hhv. de mindste og de mellemste klasser ved Søn-

derjyske og Sydslesvigske skoler. Her blev der vist naturfilm, og eleverne var også selv aktive sammen med "naturfolk" som os, biavlere, naturskolen, universitetet og natur-NGO'er omkring forskellige stande. En rigtig god oplevelse, selvom der ikke er mange unge skoleelever, der kan genkende en vibe eller en isfugl! Vi mødte ind med Kaj Abildgaard, Viggo Petersen og undertegnede.

Livlig aktivitet ved vores stand, hvor børn og voksne fremstillede fuglefigurer af ler. Ugler var populære motiver.

Sluttelig for 2018 var Viggo og jeg aktive deltagere ved Naturskolens arrangement i Nørreskov på Als, hvor der søndag den 14/10-18 var inviteret til "insekthotel-bygning", redekassebygning, "lerfugle-skulpturer (som vi stod for), træsnitning a'la Emil fra Lønneberg, madlavning og, og, og....

En stolt og dygtig ugleskulptør.

En rigtig fin dag med sommertemperaturer på omkring 22 °C, solskin og masser af voksne og børn som vi fik sat i gang med deres kreative ideer. Men der blev dog også lidt tid til at se på fugle i vores kikkerter og teleskoper.

Alt i alt tror jeg, at vores indsats har båret frugt. Til vores seneste OAS-ture har vi oplevet nye deltagere hver gang, og vi har faktisk omkring 20 deltagere på hver tur – og det er altid rigtig dejligt med nye ansigter, hver gang vi har en fugletur.

Kaj tjekker pigernes fuglekundskaber. Green Screen 2018, Alsjon

ÅRSMØDE OG GENERALFORSAMLING 2019 I DANSK ORNITOLOGISK FORENING LOKALAFDELINGEN I SØNDERJYLLAND

Søndag den 3. februar 2019
Hohenwarte, Siltoftvej 2, Højer

Program for dagen

Kl. 09:30 – 10:00

Kaffe med rundstykker på Hohenwarte.

Kl. 10:00 - 12:00

Vi går en tur fra Hohenwarte og ud til Vidåslusen, hvor vi på vejen frem og tilbage ser på fugle.

Kl. 12:00 - 13:00

Vi er tilbage på Hohenwarte, hvor der serveres en let frokost (tilmelding skal ske i forvejen, og ligesom i 2018 vil vi opkræve 100 kr. som tilskud).

Hvis I ønsker at deltage i frokosten (pris 100 kr.) skal indbetaling skesenes t den 28. januar:

Registreringsnummer: 7970 - Kontonummer: 0000114097

Eller Mobilepay 56220

Kontakt evt. Jesper Leegaard (tlf. 25 65 86 90 eller sortstork@gmail.com)

Kl. 13:00 – 14:45

Morten Bentzon Hansen kommer og fortæller. Morten er Forstfuldmægtig i Miljøstyrelsen og arbejder med naturovervågning i vores Natura 2000 områder, hvor hans primære jobfunktion er overvågning af ynglefuglene i fuglebeskyttelsesområder. Vi skal høre om Projekt Hedeheg, Den trilaterale vadehavsovervågning og den traditionelle NOVANA overvågning. Her vil der være fokus på hvordan data fra **DOF-basen** bliver brugt i dette arbejde.

Hør også hvordan ny teknologi tages i brug – specifik overvågning med droner. Desuden skal vi høre om de netop gennemførte ændring af Natura 2000 afgrænsninger. Morten er også medlem at SU (sjældenhedsudvalget) – og svare gerne på spørgsmål om dette arbejde.

Der lægges op til debat – så kom frem med din mening.

Der vil inden selve generalforsamlingen starter blive serveret kaffe.

Kl. 15:00 – 17:00

Generalforsamlingen begynder og den bliver afholdt efter gældende regler.

Det er muligt at deltage i alle dele af arrangementet eller kun i enkelte af dem.

For nærmere oplysninger kontakt formand Jørn V. Sørensen

på tlf. 20 80 39 16 eller jorn.vinther.sorensen@gmail.com.

Generalforsamling 2019 for DOF-Sønderjylland

Søndag den 3. februar 2019

Hohenwarte

Kl. 15:00 - 17:00

Dagsorden:

1. Valg af dirigent.
2. Beretning om afdelingens virksomhed i det forløbne år.
3. Fremlæggelse af det reviderede årsregnskab til godkendelse.
4. Fremlæggelse af budget og næste års handleplan til godkendelse.

5. Valg til bestyrelsen

Følgende opstiller til genvalg:

- Liva Bonnesen (ønsker genvalg)
- Martin Liebermann (ønsker genvalg)
- Jan Ravnborg
- Ole Tønder (ønsker genvalg)
- Jesper Leegaard (ønsker genvalg)

6. Valg af suppleanter (p.t. Karen Raagaard & Gabor Graehn)

7. Valg af 2 revisorer.

8. Forslag fra medlemmerne

9. Eventuelt.

Forslag fra medlemmerne til pkt. 8 skal, for at kunne behandles på generalforsamlingen, være formanden i hænde senest den 13. januar 2019. jorn.vinther.sorensen@gmail.com)

FUGLETURE I SØNDERJYLLAND

December 2018 - marts 2019

Kværs Granskov.

Søndag den 9. dec. kl. 10.00 - 12.30.

Varieret biotop. Skov, hvor alle mejserne optræder såsom sort-, top-, sump- og fyrremejse, blandet med vinterens gæste-fugle (fx. korsnæb).

Så her har du ingredienserne til en interessant fugletur.

Mødested: "P-plads" ved skovens NØ-ende på Kværs/Søgård vejen.

Turleder: Klaus Bo Jensen. Tlf. 50 94 33 63.

Vemmingbund, Spar Es, Skelde Kobbelskov mv.

Søndag d. 20. januar kl. 10 til ca. kl. 12.

Vi ser på vinterfugle på havet ved Broagerland.

Gode muligheder for lommer, lappedykkere og skalleslugere.

Og hvem ved - måske alke og lomvier!

Mødested: P-pladsen ved Vemmingbund (ved toiletbygningen overfor kiosken)

Turledere: Klaus Bo Jensen. mobil 50 94 33 63 og Sv. O. Jensen mobil 21 60 02 56.

Nybøl Nor. **NYT**

Søndag d. 17. februar kl. 10.00 til ca. kl. 12.00.

Der ses normalt mange vintergæster såsom ænder, skalleslugere og svaner.

Mødested: P-pladsen ved Backmanns Tegl, Amsvejen 23, Nybøl.

Turleder: Viggo Petersen. Tlf. 51 35 13 73.

Ketting Nor, Als.

Søndag d. 3. marts kl. 10.00 til ca. kl. 12.00.

Om vinteren ses tit stor - og lille skallesluger, hvinænder m.m.

Mødested: Ved dæmningen over noret.

Gummistøvler anbefales.

Turleder: Lars Peter Hansen. Tlf. 40 87 62 44.

Taffeland

Foto: Klaus Bo Jensen

ROVFUGLETRÆKKET VED SØNDERSKOVEN, SØNDERBORG - EFTERÅRET 2018

Af Bjarne Nielsen

Så er rovfugletrækket ved Sønderskoven ved Sønderborg vel overstået for året 2018. Og lad det være sagt med det samme: Det blev et super godt år med masser af rovfugle af mange arter.

I det følgende vil jeg prøve at skildre trækket fra flere synsvinkler. Jeg vil dog ikke "gå bagud", dvs. at jeg vil ikke sammenligne med tidligere år. Det må blive ved en anden lejlighed.

De benyttede data kommer fra observationer på lokaliteterne: Sønderskoven (bænken ved vendepladsen for enden af Hiort Lorenzens Vej), Løvfrødammen ved Egetofte, Stenholt, Lebøl (Gert Lystrup Jørgensens terrasse) samt Ståls Mose og Fredsmaj (begge beliggende i Sønderskoven).

Der har været pænt mange observatører. En del har aflagt observationsposterne enkelte besøg, men følgende har deltaget ad flere/mange omgange: Hans Jørn Nissen, Kjeld Jensen, Gert Lystrup Jørgensen, Dennis M. Langholz, Anders M. Sørensen og undertegnede.

For at undgå dobbeltregistreringer, har jeg med hård hånd sorteret alle data fra, hvor der er bare den mindste sandsynlighed for, at fuglene er blevet observeret og noteret på to eller flere observationsposter. Det vil med andre ord sige, at de her fremlagte data er absolut minimumstal.

Resultater

Der er registreret trækfugle på i alt 50 observationsdage:

- 9 dage i perioden d. 20.-31. august
- 21 dage i perioden d. 1.-30. september
- 19 dage i perioden d. 1.-31. oktober
- 1 dag i november, nemlig d. 1. november

Hvepsevåge

I alt blev der registreret 118 trækkende hvepsevåger på 15 observationsdage.

De bedste dage blev d. 19.09.2018 med 37 og d. 23.08.2018 med 25 hvepsevåger.

Sort glente

Blev observeret 2 gange med 1 trækkende, henholdsvis d. 16.09.2018 og d. 25.09.2018.

Røde glenter, Sønderskov
Foto: Bjarne Nielsen

Rød glente

I alt blev der registreret 109 trækkende rød glente på 26 observationsdage.

Den bedste dag blev d. 08.10.2018 med 16 røde glenter.

Havørn

Det kan ofte være svært for ikke at sige umuligt at afgøre, om overflyvende havørne er på direkte træk eller på fourageringstræk. Derfor er der kun registreret havørne, som er vurderet til at være direkte trækkende.

Havørn er registreret med 1 trækkende på 5 datoer: d. 02.09.2018, d. 16.09.2018, d. 28.09.2018, d. 07.10.2018 og d. 28.10.2018.

Rørhøg

I alt blev der registreret 45 trækkende rørhøge på 15 observationsdage.

De bedste dage blev d. 18.09.2018 med 10 og d. 19.09.2018 med 8 rørhøge.

Blå kærhøg

I alt blev der registreret 37 trækkende blå kærhøg på 18 observationsdage.

Den bedste dag blev d. 08.10.2018 med 10 blå kærhøge.

*Steppehøg, Sønderskoven
Foto: Bjarne Nielsen*

Steppehøg

Registreret med 1 eksemplar på 2 observationsdage, d. 09.09.2018 og d. 19.09.2018.

Duehøg

Lidt samme problematik som med havørn. Jeg har dog vurderet to registreringer som værende direkte træk, d. 13.09.2018 og d. 01.11.2018.

Spurvehøg

Et super år for arten med i alt 804 trækkende på 41 observationsdage. De bedste dage blev d. 19.09.2018 med 111 og d. 29.09.2018 med 70 trækkende spurvehøge.

*Musvåge, Sønderskoven
Foto: Bjarne Nielsen*

Musvåge

I alt blev der registreret 9.019 trækkende musvåger på 43 observationsdage. De bedste dage blev d. 25.09.2018 med

1.022 og d. 03.10.2018 med 1.017 musvåger.

Fjeldvåge

Registreret med 1 eksemplar på 3 observationsdage, d. 25.09.2018, d. 28.09.2018 og d. 12.10.2018.

Fiskeørn

I alt blev der registreret 13 trækkende fiskeørne på 7 observationsdage. Registreret med 3 eksemplar på 3 observationsdage, d. 13.09.2018, d. 16.09.2018 og d. 19.09.2018.

Tårnfalk

Et par af de lokale tårnfalke er ofte set fouragere i området mellem observationsposten og Sønderskoven. De er så vidt muligt ikke taget med i denne afrapportering. I alt blev der registreret 77 trækkende tårnfalke på 16 observationsdage. De bedste dage blev d. 19.09.2018 med 23 og d. 16.09.2018 med 18 tårnfalke.

Dværgfalk

I alt blev der registreret 9 trækkende dværgfalke på 7 observationsdage. Den bedste dag blev d. 07.10.2018 med 2 dværgfalke.

*Lærkefalk, Sønderskoven
Foto: Bjarne Nielsen*

Lærkefalk

I alt blev der registreret 30 trækkende lærkefalke på 19 observationsdage. Den bedste dag blev d. 13.09.2018 med 5 trækkende lærkefalke.

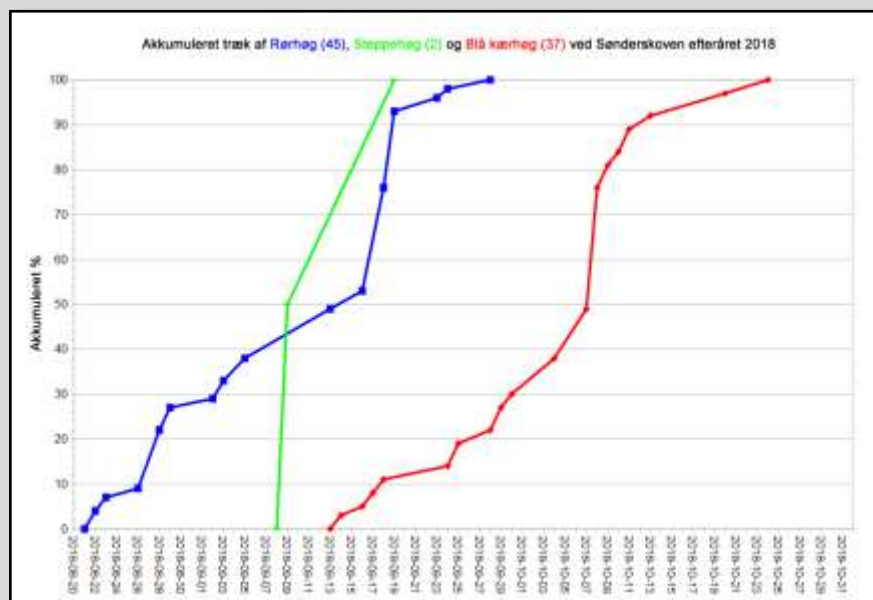
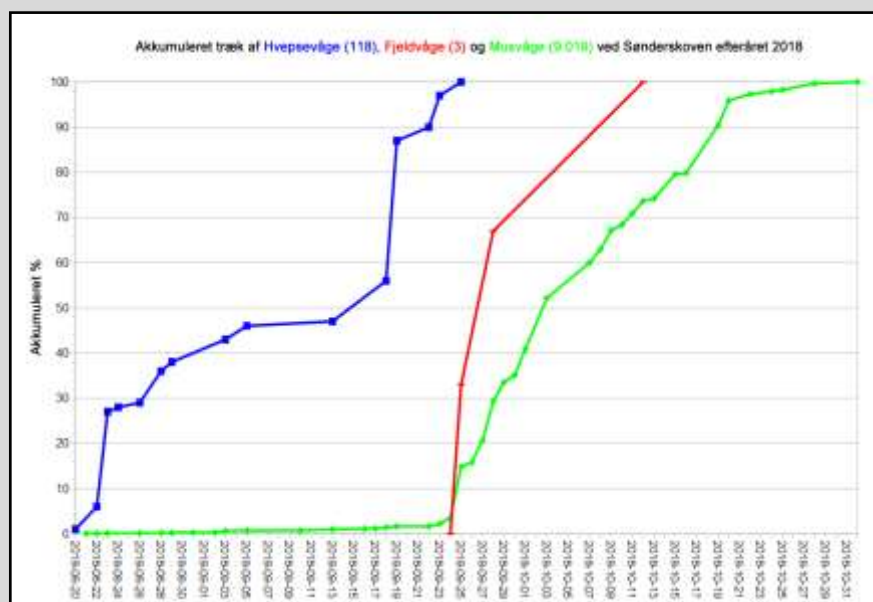
Vandrefalk

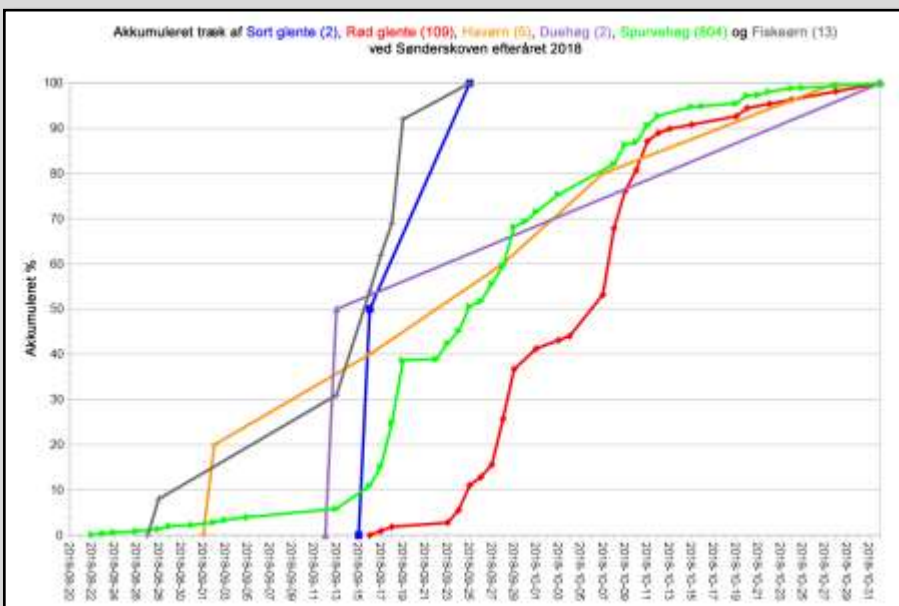
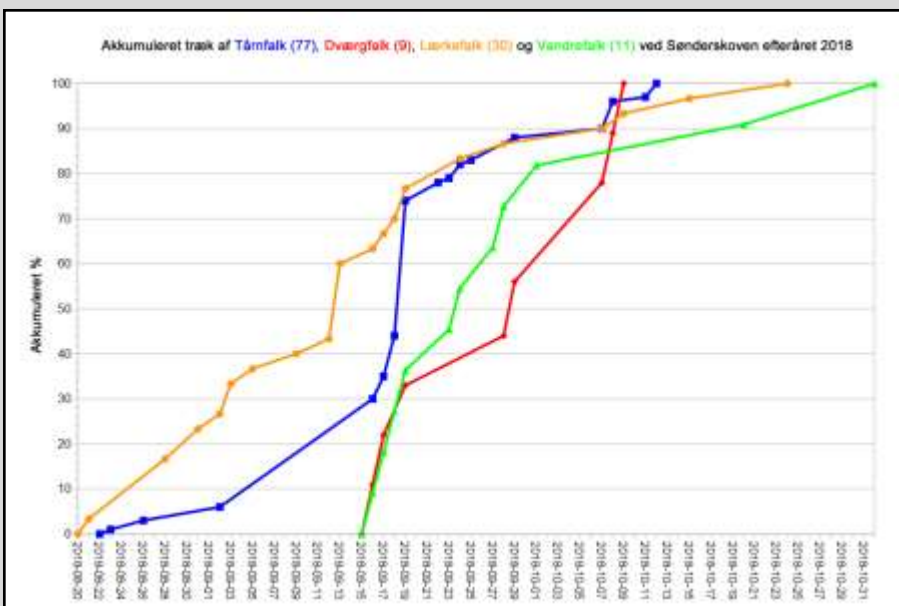
I alt blev der registreret 11 trækkende vandrefalke på 11 observationsdage. På ingen dag blev der observeret mere end 1 vandrefalk.

fortsættes side 22

Akkumuleret træk

I de følgende diagrammer er trækket for hver art summeret og beregnet som % af det totale træk for arten, dvs. at hvis man finder punktet 50% i diagrammet, vil det på X-aksen kunne aflæses, hvornår halvdelen af den pågældende art er trukket.

LYDLØS DOMPAP

Af Preben Jensen (tekst og foto)

Dompappen (Pyrrhula Pyrrhula) er en af vores smukkeste finkefugle med sort kalot og specielt hannens flotte røde bryst. Her i Vestdanmark er det den kontinentale race europaea (Lille Dompap) der er mest almindelig. Den er i forhold til de fleste andre finker meget lavmælt både i sang og kald. Flugtkaldet er dog et let genkendelig lidt vemodigt sagte fløjt "djuh"

Sidst i april 2018 var jeg ude og hente avisen i min postkasse på en villavej i Sønderborg – og lige der i kirsebærtræet få meter fra mig sad Dompap-hunnen med redemateriale i næbbet, og hun fløj

ind i et lille stedsegrønt træ, som vi har stående foran huset. Træet er klippet, så det er meget tæt, og det står meget tæt ved vores soveværelsesvindue, hvilket blev vigtigt for vores oplevelse med fuglene.

Den næste måned så vi næsten intet til fuglene – om morgenen kunne vi høre deres sagte fløjt, men ellers så vi dem

ikke. Min kone Birthe forsøgte flere gange at holde "vagt" bag persiennen, for at få et glimt af fuglene - men uden held!

Midt i maj kunne jeg ikke styre min nysgerrighed længere – jeg troede, at de havde forladt haven, og jeg kiggede derfor forsigtig ind i træet – en hurtig skygge forlod træet, og jeg kunne konstatere en lille fin rede med varme æg i.

Den 25. maj tog jeg min trappestige og telefonen med ud til træet, idet vi igen var af den opfattelse, at fuglene havde forladt haven. Jeg fik et billede af 5 små unger, der lå og puttede sig. Til trods for, at der nu må været blevet madet flittigt, idet ungerne voksede hurtigt, var der

fortsat helt stille – vi hverken så eller hørte fuglene undtagen et sagte fløjt tidligt om morgenen.

Den 29.05.2018 var jeg igen fremme med telefonen, og ungerne var vokset godt til, men var totalt tavse, selvom et par af dem gabte for at få mad!

Det var helt tydeligt, at som en konsekvens af den ubeskyttede rede, og de gamles iøjnefaldende fjerdragt, havde de tillært sig en strategi, der gik ud på næsten lydløshed og usynlighed i redeområdet. Når jeg endelig så hannen, sad han højt oppe i en halv-udgået ask over 100 m fra reden.

Det sidste billede af ungerne fik jeg den 03.06.2018, hvor de gabte ivrigt efter mad, men var fortsat totalt tavse. Hvor-
når de er fløjet af reden, ved jeg ikke,

men reden er forladt lydløst – sikkert en tidlig morgenstund, og jeg har fjernet den, så træet er klar til nye eventyrer.

Vi hører nu og da den vemodige fløjten her i efteråret, men ser dem aldrig i haven, men vi håber meget på at de vil besøge os lydløst igen til næste år.

*Dompap, han (arkivbillede)
Foto: Svend Ove Jensen*

SET OG HØRT SIDEN SIDST

Af Karl Schlichter og Morten Bentzon

6. maj 2018 - 13. november 2018

Oplysningerne til oversigten er udelukkende taget fra DOF-basen, hvor det hovedsageligt er de sjældne fugleobservationer, som danner grundlag. Det skal derfor samtidigt være en opfordring til alle, at man indtaster sine observationer i DOF-basen.

Visse arter kan være markeret med (SU), og derfor skal observationen først forbi Sjældenhedsudvalget, før en endelig godkendelse accepterer observationen.

Tereklire (SU) – 23. maj – 28. aug. - Set forskellige steder, men hovedsageligt i Højer Vade.

Slagfalk (SU) – 4. aug. – 26. okt. – Set Ballum Sluse og Forland.

Rødhovedet tornskade (SU) – 23. maj – set Lakolk Sø + Lådbjerg Hede, Rømø.

Pirol – 15. jun. – 16. jun. – Observeret 3 forskellige steder.

Brun tornskade (SU) – 14. aug. – Set Margrethe Kog + Saltvandssøen.

Plettet rørvagtel – 8. maj. – 3. sep. - Hørt forskellige steder

Storpip – 5. okt. + 12. okt. – Ballum Sluse + Brogårds Plantage

Stor stormsvale – 26. okt. – Ballum Forland

Hvidøjet and (SU) – 1. nov. – 12. nov. – Kruså Møllesø

Gråsejler (SU) – 4. nov. – 5. nov. – Vesterende Ballum

Blåstjert (SU) – 20. okt. – Tontoft Nakke

Lille kjo – 9. sep. Ballum sluse + 22. okt. Højer Vade

Status fra Sjældenhedsudvalget

Følgende observationer er godkendt

Langnæbbet sneppeklire (både Ballum Sluse og Saltvandssøen)

Kejserørn (Varnæs)

Kohejre (Ladegårds Parceller)

Amerikansk Sortand (Sønderstrand Rømø)

Bairds Ryle (Ballum Forland)

Asiatisk ørkensanger (Sønderstrand, Rømø)

Rødhovedet tornskade (Rømø m.m.)

Hvidøjet and og **X Taffeland** (Mjels Sø)

Følgende observationer er under behandling

Iberisk gransanger (Landsende 2016)

Sibirisk hjejle (Saltvandssøen)

Gråsejler (Vesterende Ballum)

Hvidøjet and (Kruså Møllesø)

Følgende observationer er forkastet

Tilsyneladende ikke forkastet nogen observationer fra Sønderjylland siden sidst.

SORTSPÆTTEN I 2018 OG LIDT OM DENS FØLGEARTER

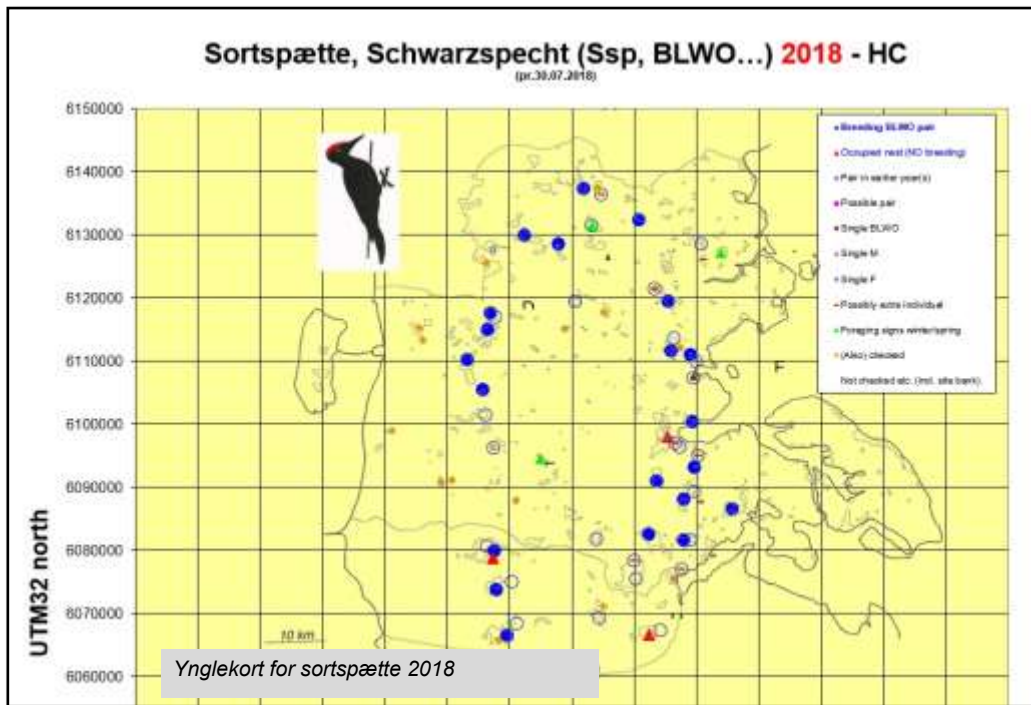
Af Hans Christensen

Som ynglekortet viser blev det et rimeligt godt år for sortspætten. De 21 blå prikker er de sikre ynglepar og dertil var der 3 revirpar (*havørne* definitionen: *har eller bygger en rede, men der blev ikke påvist fast rugning*). De øvrige obs. kategorier er egne obs. eller taget fra DOF basen (f.eks. Frøslev, Brogård og et par skove nord for Haderslev).

Man ser et østligt og et vestligt bånd op og ned gennem Sønderjylland ved de største skovområder. Syd for Åbenrå er det østlige bånd faktisk to bånd ned til grænsen, nemlig det 'normale' med israndsskovene og desuden et lidt vestligere, NST's Hærvejsplantager. Sidstnævnte skovtype med meget tynde og

ret lavstammede bøge på dårlig jord finder vi også i visse af skovene i Vestsønderjylland. Sortspætten har her tilpasset sig at leve i de træer, der er bedst mulige til redetræer, fordi skovene i øvrigt rummer gode fødemuligheder. Vi ser altså de vælger tynde bøge, selvom der givetvis er f.eks. ædelgraner, fyr og douglasgran, der er meget tykkere og højstammede.

I nogle år har tidligere besatte yngleskove en del steder på begge sider af grænsen ved Kruså stået mærkeligt tomme. Skovene er uændret velegnede både til redetræer og føde. Hvordan det er med bestanden længere sydpå, og i øvrigt også nord for Sønderjylland har jeg me-

get lidt viden om, men der er i hvert fald ikke oplysninger om ret meget derfra (se også AtlasIII).

*Rugende Huldue.
Foto Holger Petersen*

Gennem årene er det jo mest, hvad sortspættehullerne bliver brugt til i yngletiden (ca. april-maj) og til overnatning af diverse arter hele året jeg holder øje med. Visse år – i år og sidst 2016 – har der været mulighed for en lille ekstra sommerindsats for, hvad hullerne bliver brugt til i dagtimerne. **I år viser sig at blive det hidtil bedste yngleår for huldue, stor gedehams og allike.** 2017 var til gengæld et meget dårligt år for stor gedehams og alle andre hvepse.

De foreløbige 2018-tal er (med sidste rekordår i parentes): Huldue 47 (1998 38, 2016 35) og stor gedehams 23 (2006 19), men før ca. 2015 var antallet af mulige, dvs. brugbare sortspættehuller betydeligt lavere end nu, hvor det (svinger i årets løb med nye huller og huller der f.eks. vokser til), men generelt har været på 180-190 brugbare huller de senere år for hele undersøgelsesområdet (altså ca. 10 huller/ynglepar sortspætte).

Hulduer kan registreres ynglende fra marts og et stykke hen i efteråret, mens gedehamsene først dukker op omkring 1.juli. Sidstnævnte er i øvrigt dominante overfor sortspætte (og os andre). Dvs. sortspætteerne må selv ty til andre overnatningshuller.

Alliken

En anden dominant yngleart spiller en tilsyneladende større og større rolle i en del skove fra Stubbæk ned til Kollund samt i skovene ved Løgumkloster, nemlig alliken. For mange af Panurus' læsere er det især synligt i Kelstrup og Søgård, hvor mange huller i april-maj optages af alliker. Med deres intelligente, flokvisе og ofte højrøstede optræden er de også dominante overfor hulduer.

*Allikeunger
Foto Egon Iversen*

Jeg ser forskellige strategier hos sortspættens til at 'omgå' dette problem, hvor den jo selv skal bruge redehuller i samme korte periode, april-maj (Hulduer har tid nok, da de bare kan vente at yngle til alliker og andet kravl er færdige).

Sortspættens "problemløsning", når den lykkes, gør det også ekstra svært at registrere den som ynglefugl!

Den vigtigste strategi er nok "at gå stille med døren". Man kan undgå at påkalde sig allikernes opmærksomhed ved 1) at yngle et helt andet sted i skoven eller en lille naboskov med bøg, som allikerne ikke kender (endnu), og 2) være mere stille, herunder spare på det allikekald, sortspættens selv bruger meget i redeområdet.

fortsættes side 30

I to år hhv. et år var yngleparrene i Sø-gård hhv. Løgumkloster 'forsvundet' indtil de i 2018 og 2015 blev genfundet (bekræftet ved farveringsaflæsninger) i naboskove udenfor den oprindelige lokalitet.

Ingen regler uden undtagelser! I Kelstrup ynglede sortspætten i 2018 nærmest midt i den mest 'allikebefængte' del af skoven og havde tilsyneladende ingen problemer med at få de tre unger flyvefærdige uden at allikerne sås mobbe ved det ovenikøbet nye redehul. De foregående år havde de ligesom 'søgt' at yngle så langt væk fra allikerne som muligt. - Ved Løgumkloster er der også lidt alliker lige nord og syd for det nye redehul, som sortspætten tilsyneladende ikke fik problemer med (3 unger).

Stor gedehams – murer ofte hullet næsten til og har en vagt som grænsekontrol

I Hostrupkrat kostede alliker derimod at sortspætteerne måtte lave to nye redehuller. Det første tog allikerne så snart det var klar (der var allerede 2-3 par alliker i områdets andre huller). Men sortspætteerne var hurtige til at lave et hul mere, og da var der åbenbart ikke længere alliker i ynglehumør og med hulmangel. Sortspætteungerne var flyvefærdige ca. 8.juni, hvilket kun er 1-2 uger senere end normalt.

Der er i 2018 konstateret ynglende alliker i 18 af sortspættehullerne. Den gamle rekord var 15 sat i 2017.

På sigt kan alliken selvfølgelig blive et problem for sortspætten, som vi jo skal beskytte iht. Vildforvaltningsloven og fordi den er på EU's fuglebeskyttelsesdirektiv Annex-1. Alliken har samme, ret korte yngleaktive tid som sortspætten, men alliken er som nævnt en meget intelligent kragefugl. Så længe der er sortspætter til at holde hullerne passende store er det fint for alliken (og andre der jo ikke selv laver huller). Da sortspætten endnu ikke var uddød på Bornholm, var alliker en af flere tænkelige, men aldrig beviste faktorer. I årene omkring 1983, hvor jeg med egne øjne oplevede situationen på Bornholm, så vi sortspætter yngle f.eks. meget sent eller i 'mærkelige' træarter og hulhøjder, og resultatet var sikkert derefter. I visse andre af landets skove har sortspætteerne i dag tilsyneladende tilsvarende allikeproblemer. Nogle af de lokaliteter er/var på EU's udpegningsgrundlag for sortspætte.

Skovmår havde 2018 unger i dette hul – en af de sjældnere arter

Bundsø sættes nu til salg

Af Kaj Abildgaard

Jyllands Posten den 13/11-18 kunne man i stor annonce se, at Landbrugsstyrelsen sætter Bundsø til salg ved offentligt udbud. Det drejer sig om 154 ha, hvoraf ca. 140 er under vand. Arealerne skal opretholdes som vådområde, og der må ikke gødes, sprøjtes eller omlægges, men gerne afgræsses og tages høslæt. Arealerne forventes overtaget i 2019.

Tilbudsmaterialet kan ses på:

<https://lbst.dk/landbrug/arealer-og-ejendomme/landbrugsstyrelsens-arealer/salg-ved-bundsoe/>

 HaveJan.dk
Jans Stubfræsning · Tlf. 28 14 44 64

Faglært Anlægsgartner,
Have- & landskabstekniker

Jan Ravnborg

Nørrehedevej 11, Østerby • 6280 Højer
Telefon: 28 14 44 64 • jan@havejan.dk
www.havejan.dk

PUNKTTÆLLING

"CITIZEN SCIENCE" BIDRAG SOM BASKER!

Af Helle Regitze Boesen

Vinteren og foråret 2018 gennemførte DOF en hvervekampagne i alle lokalafdelinger for at øge antallet af punkttællere. Under afviklingen af Atlas III har punkttællingen været nedprioriteret. Nu skulle atlasfolket mobiliseres. I alt 58 nye ruter blev oprettet i hele landet. Her står Sønderjylland for 8 nye, hvilket er ganske godt, men langt fra godt nok.

Thomas Vikstrøm besøgte DOF Sønderjylland i begyndelsen af maj. Først gennemførte vi en tur ved Slivsøen hvor vi afprøvede hvad det vil sige at tælle fugle i 5 minutter og dernæst for-

Landsvale
Foto: Klaus Bo Jensen

talte Thomas i detaljer om punkttællingsprogrammet og nytten heraf.

DOF's punkttællingsprogram startede i 1975 og er den eneste metode til at følge bestandsudviklingen for Danmarks almindelige fuglearter. Formålet er at indsamle data om de danske fuglebestande og anvende disse data i videnskabelige sammenhænge. Som punkttæller skal man blot én gang om året tælle fugle i fem minutter pr. punkt på en rute på 10-20 punkter. Man kan vælge både at have både en ynglefuglerute om foråret og en vinterfuglerute, dvs. at tælle 2 gange.

Turen kan gennemføres som man finder bedst: i bil, på cykel eller til bens. Man finder en rute som passer ens tempo og beslutter sig for at stoppe på de samme punkter i 5 minutter. I løbet af de 5 minutter skal der tælles alt, der med sikkerhed kan bestemmes af rastende, overflyvende og syngende fugle. Når alle punkter er besøgt og resultaterne noteret ned, taster man hele molevitten ind i DOF-basen. Forinden skal man have sendt fakta til DOF om ruten, der så opretter den i DOF-basen.

Mine 2 ruter er placeret dels nord for Haderslev og dels på Nordlangeland. Begge bliver gennemført vinter og forår.

Arkivfoto
DOF

Musråge
Foto: Svend Ove Jensen

Det har givet mig mange dejlige oplevelser, ikke nødvendigvis relateret til fuglene. Hver gang forventningsfuldt af sted på cyklen med kikkert, æble og notesbog efter lige at have taget bestik efter vind og vejr. En særlig oplevelse var denne: I et skovbryn fik jeg på punkt 3 øje på 3 ræveunger. De tumlede rundt mellem hinanden, som man ser på dyrefilm. Helt sublimt blev det, da de

fik øje på mig: sikkert det første dyr på to ben. Nysgerrigheden var stor. De kunne måske være kommet tættere på mig, men da jeg jo kun må stå de 5 minutter, måtte jeg op på hesten og videre til næste punkt.

Flere detaljer kan læses her:

<http://www.dof.dk/fakta-om-fugle/punktaellingsprojektet/vejledning>

Måske skulle du som "citizen" have fået lyst til at bidrage aktivt til mere "science" omkring vores fælles passion: fuglene?

Du kan kontakte:

Michael Fink i Fuglenes Hus
michael.fink@dof.dk
(tlf. 3328 3821)

eller undertegnede.
Helle Regitze Boesen,
lokalkoordinator,
hrb@regis.dk
(tlf. 4078 1620)

På en OAS tur til søerne omkring Gråsten Slot observerede deltagerne en underlig adfærd hos en taffeland i Slotsøen. Anden dansede i vandet (**se videoklipet via QR-koden**) eller gå ind på <http://blog.oasweb.dk/#home>

Efterfølgende har Lars Peter Hansen via diverse internetstudier fundet ud af, at adfærden ikke er unik for taffelænder i Gråsten, men er set tidligere. Fidusen ved den dansende adfærd er at hvirvle føde op fra bunden. Men det er dog en adfærd, som mange af os endnu ikke har oplevet. En lignende adfærd ses hos måger, der med dans lokker orme op til overfladen, måske fordi de tror, at det regner.

**Tag med på guidede OAS ture
og oplev et spændende fugleliv**

PANURUS

Udgives af Dansk Ornitologisk Forening Sønderjylland (DOF-SDJ) og Ornitologisk forening for Als og Sundeved (OAS). Bladet udkommer som udgangspunkt med 4 årlige numre.

Oplag: ca. 400 eksemplarer.

Tryk: A. Søb-Knudsen, Stoholm
ISSN0904-5619

Løst abonnement

Pris: kr. 150,00

Som overføres via MobilePay til nummer 55827. (Har du ikke mobilepay kontakt da formanden for OAS). Husk at oplyse navn, adresse, mail og telefonnummer.

Redaktion

Viggo Petersen

Kongshoved 5
Kegnæs
6470 Sydals
5135 1373
petersenviggo@gmail.com

Gabor Graehn

Nyvang 10
6400 Sønderborg
gaborgraehn@gmail.com

Besøg DOF-Sønderjyllands hjemmeside på **www.dof-syd.dk** eller se på Facebook.

Her finder du masser af oplysninger om lokalafdelingen, aktuelle nyheder, forum og galleri, samt tidligere numre af PANURUS.

Mødestedet for sønderjyske ornitologer

Besøg også **www.oasweb.dk**

OAS hjemmeside med ture, fotos og blog.

Her finder du også tidligere numre af PANURUS

PANURUS er et fælles medlemsblad for DOF-Sønderjylland og Ornitologisk forening for Als og Sundeved (OAS). Bladet udkommer som udgangspunkt med 4 årlige numre.

Synspunkter, der kommer til udtryk i artikler m.m., dækker ikke nødvendigvis foreningernes holdninger. Eftertryk i uddrag er tilladt med tydelig kildeangivelse.

Bladets formål er:

- at formidle sønderjyske ornitologers naturoplevelser.
- at formidle den løbende diskussion om naturbevarelse.
- at være til gensidig inspiration.
- at formidle ornitologisk viden om primært den sønderjyske fuglefauna.

PRODUKTIONSPLAN FOR 2019

• Deadline for nr. 1 er 15. februar

- Deadline for nr. 2 er 15. maj
- Deadline for nr. 3 er 15. august
- Deadline for nr. 4 er 15. november

Artikler sendes til Gabor eller Viggo som Word-fil.

Billeder og illustrationer sendes som jpg-fil/jpeg-fil eller som papirfoto /tegning til scanning (ønsker du sidstnævnte retur, bedes du notere det).

Send helst ikke pdf-filer, da disse ikke umiddelbart kan redigeres.

Med ca. 400 modtagere har PANURUS en stor læser-skare. Bladets indhold bygger på artikler og billeder, der genspejler medlemmernes oplevelser. **Vi modtager derfor gerne artikler/billeder fra dig. Disse vil blive bragt med minimal redigering.**

Redaktionen opbygger et billedarkiv om Sønderjyllands natur og fugleliv. Til dette arkiv modtager vi gerne billeder fra medlemmer fra hele landsdelen. Alle skarpe billeder har interesse og kan sendes til redaktionen.

Angiv gerne oplysninger om billedet (hvem, hvad, hvor, hvornår).

Ved gengivelse i PANURUS vil fotografen altid blive krediteret.

STØT VORE ANNONCØRER - DE STØTTER OS

Dansk Ornitologisk Forening Sønderjylland

Formand: Jørn Vinther Sørensen
Kongevej 64
6100 Haderslev

Tlf.: 7453 1720 / mobil: 2080 3916
mail: jorn.vinther.sorensen@gmail.com
www.dof-syd.dk

Kontingent opkræves af hovedforeningen.

Ornitologisk forening for Als og Sundeved

Formand: Kaj Abildgaard
Johan Skjoldborgs Vej 3
6400 Sønderborg.

Tlf.: 3020 8456
mail: kajabildgaard@stofanet.dk
www.oasweb.dk

Kontingent til OAS (kr. 150,00)
indsættes på 1551 - 9104429
eller MobilePay 55827

~~AFSENDER~~

PANURUS

Viggo Petersen

Kongshoved 5

Kegnæs

6470 Sydals

